

FORSVARSAKADEMIET

BRIEF

Hemmeligholdelse hæmmer strategisk anvendelse af danske specialoperationer

Af Lars H. Ehrensvård Jensen, major, Institut for Strategi,
Forsvarsakademiet

BRIEF

Hemmeligholdelse hæmmer strategisk anvendelse af danske specialoperationer

Af Lars H. Ehrensvärd Jensen, major, Institut for Strategi, Forsvarsakademiet

© Forsvarsakademiet

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med aftaler mellem Forsvaret og Copy-Dan.

Enhver anden udnyttelse uden Forsvarsakademiets skriftlige samtykke er forbudt i følge gældende lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug ved anmeldelser.

Forsvarsakademiet er Danmarks førende forskningsinstitution inden for militære studier. Vi forsker i et bredt felt af militære kerneområder såsom militære operationer, strategi, sikkerheds- og forsvarspolitik, militær ledelse, tværkulturel forståelse og militærhistorie. Akademiets fælles omdrejningspunkt er anvendt forskning i fremtidens konflikter.

Forsvarsakademiets forskning og forskningsbaserede uddannelser skal være med til at sikre, at dansk forsvaret kan kæmpe og vinde i morgendagens konflikter. Men den omfattende viden på akademiet skal ikke alene stilles til rådighed for forsvaret. Gennem publikationer bidrager akademiet også til at informere og nuancere den offentlige debat om danske og internationale forsvars- og sikkerhedspolitiske forhold.

God fornøjelse ved læsning af Forsvarsakademiets publikationer!

København november 2013

Forsvarsakademiet

Svanemøllens Kaserne

Ryvangs Allé 1

2100 København Ø

Tlf.: 3915 1515

Fax: 3929 6172

Redaktør: Fg. Chef for Institut for Strategi Peter Kim Laustsen

Layout: FAK

ISBN: 978-87-7147-042-0

Udkommer kun i elektronisk form

Forsvarsakademiets forlag

"Hvad? Siger du, at I ikke har sørget for at få fortalt jeres politikere, hvad I lavede i Afghanistan? Sig mig, er I rigtigt kloge? Hvordan skal de kunne give jer penge og bruge jer, hvis de ikke må få at vide, hvad I laver, og hvad I kan? Vi er en af USA's højest prioriterede enheder, vi har stort alt det grej, der kan købes for penge, men vi må også hele tiden argumentere for vores eksistens, og det kan man altså ikke, hvis man ikke fortæller, hvad man laver!"¹

Med forsvarsforliget 2013-17 besluttede de danske politikere, at Danmark omsider skal følge de øvrige NATO-lande og oprette en ledelsesstruktur for specialoperationer.² Den såkaldte specialoperationskommando skal kunne planlægge, klargøre og indsætte Danmarks ressourcer i specialoperationer.³ Den nye specialoperationskommando vil give Danmark meget bedre mulighed for at udnytte det potentiale, som specialoperationer har for at opnå strategiske effekter med begrænsede midler i internationale operationer.⁴

En forudsætning for at kunne udnytte potentialet i specialoperationer er imidlertid, at politikerne ved, hvad operationerne kan bruges til. Her udgør den hemmelighed og lukkethed, som traditionelt har kendetegnet danske specialoperationer, en udfordring. På den ene side har specialoperationsstyrkerne over for politikerne udtrykt et ønske om at blive brugt.⁵ Nu udsender man jo ikke militære enheder, bare fordi de selv ønsker at blive brugt, men fordi der er et politisk behov for de strategiske effekter, disse enheder kan levere. På den anden side kræver en øget politisk bevågenhed, at politikerne faktisk ved, hvad specialoperationer er. I den henseende hæmmer specialoperationsstyrkernes hemmeligholdelseskultur faktisk ønsket om at blive brugt.

Formålet med dette brief er at belyse de afgørende elementer i den nødvendige og betydningsfulde strategiske kommunikation om specialoperationer. Briefet analyserer den følsomme balancegang mellem at være hemmelig og samtidig have en høj politisk profil. Briefet behandler balancen mellem specialoperationsstyrkernes

(1) Fra forfatterens samtale med operationschefen for en af USA's mest hemmelige specialoperationsenheder i 2002.

(2) Lars H. Ehrensvärd Jensen (2012), Forsvarsakademiet, *Danske specialoperationer - omfattende reorganisering og nytænkning er nødvendig*, <http://forsvaret.dk/FAK/Publikationer/Briefs/Documents/Reorganisering%20og%20nyt%C3%A6nkning%202.pdf>.

(3) Begrebet "kommando" anvendes i NATO Special Operations Forces Study (2012). Den danske betegnelse har vakt modvilje, fordi nogen fejlagtigt har troet, at specialoperationskommandoen skal varetage de samme opgaver som de tre værnskommandoer. I henhold til NATO-definitionen skal en specialoperationskommando normalt definere policy og doktrin og formulere behov og krav til uddannelse, ressourcer, anskaffelser, personel og logistik. Det er således ikke meningen, at en specialoperationskommando skal have de opgaver og ressourcer, som en værnskommando har i fredstid.

(4) Lars H. Ehrensvärd Jensen (2012), Forsvarsakademiet, *Specialoperationer kan øge Danmarks strategiske muligheder*, <http://forsvaret.dk/FAK/Publikationer/Briefs/Documents/Strategiske%20muligheder.pdf>.

(5) Politiken den 15. januar 2006, <http://politiken.dk/indland/ECE134724/jaegerkorpset-vil-ud-og-slaas/>.

ønske om at blive brugt mere – hvilket kræver, at politikerne forstår, hvad styrkerne kan, og at politikerne ved, hvad styrkerne har udført – og hensynet til operations-sikkerheden. Dog skal en vigtig pointe understreges: Det handler ikke om at gøre de militære enheder glade, men om, at det er i Danmarks nationale interesse, at vi bruger specialoperationer mere intelligent.

Først belyser briefet hemmeligholdelseskulturen og uddyber problematikken med en række historiske eksempler. Dernæst analyseres begrebet ”hemmeligholdelse”, og det beskrives, hvad der fortsat skal hemmeligholdes, og hvad der åbent bør fortællles. Endelig peger briefet på et muligt svar på udfordringerne.

Kulturelt betinget hemmeligholdelse

Som i alle livets sammenhænge er der også indenfor ”specialoperationssamfundet” et hierarki, hvor de store staters enheder, og især enheder med mange skarpe operationer bag sig, ligger øverst. Disse enheder bruges ofte i hemmelige operationer, altså operationer, som staterne bag ikke ønsker officielt at tage ansvar for. Alle de små landes specialoperationsstyrker drages naturligt nok mod disse skarpe strategiske enheder. Men denne type enheder løser rutinemæssigt nationale opgaver af en karakter, som en småstat som Danmark kun sjældent vil eller kan udføre. Da sådanne opgaver er nationalt hemmelige, er stort set alle informationer om dem også klassificeret som hemmelige. For at sikre deres nationale operationssikkerhed holder man altså alt hemmeligt. Disse meget skarpe enheder, som alle ”de små” ønsker at samarbejde med, sætter naturligt nok dagsordenen og definerer kulturen.

Hensynet til sådanne samarbejdspartnere medfører et dilemma, som hæmmer danske specialoperationer. Selvom de store lande ofte kommunikerer langt friere om deres specialoperationer, er det dem, der sætter dagsordenen. Det er ikke Danmarks privilegium at vurdere og beslutte, hvilke af de stores forhold som skal offentliggøres. Små landes specialoperationsstyrker må opføre sig som de stores for at komme ind i varmen.

Den altoverskyggende forudsætning for succes i specialoperationer er overraskelsesmomentet. Den enkelte specialoperatør har en konstant frygt for at blive sendt ind mod en overlegen fjende, som er advaret f.eks. af medierne, som har deres altoverskyggende kultur: at komme først med nyheden! Denne kulturforskel gør specialoperationsstyrkerne mistroiske overfor det moderne samfunds uomgængelige behov for information: ”Hvorfor skal jeg dø, for at en journalist kan få sin nyhed?”⁶ Gennem tiden har man udviklet en ”hold mund-kultur”.

Spørgsmålet er blot, om en sådan kultur er hensigtsmæssig i dansk sammenhæng? Det er den selvfølgelig ikke, hvis kulturen derved blokerer for, at danske beslutningstagere ønsker at bruge specialoperationer. For at beskytte mandskabet mod uforvarende at røbe hemmeligheder, er det måske nok lettest at fastholde

---

(6) Den såkaldte ”lækagesag” i 2007 er et typisk eksempel på dilemmaet mellem personlets sikkerhed og det politiske behov for åbenhed.

en kultur, som dikterer "hold mund". Men der er ingen modsætning i at pålægge mandskabet tavshed, samtidig med at de militære og politiske beslutningstagere gennemfører den nødvendige strategiske kommunikation. Danmark har imidlertid hidtil manglet en struktur, som kan varetage den strategiske kommunikation om specialoperationer, og Danmark har manglet en hensigtsmæssig strategi for denne kommunikation.

Problemer med den hidtidige hemmeligholdelse af danske specialoperationer

Indsættelsen af Task Group Ferret var en militær og politisk-strategisk succeshistorie for Danmark.⁷ Danmark opfyldte med indsættelsen en politisk ambition om at give USA hurtig og relevant militær støtte i kølvandet på terrorangrebene den 11. september 2001. Styrken blev tidligt indsat, den løste opgaverne, den dræbte ingen mennesker, og operationen kostede under 50 mio. kr. Som det hidtil eneste danske bidrag til internationale operationer fik Task Group Ferret den 7. december 2004 overrakt USA's højeste militære udmærkelse til udenlandske styrker, Presidential Unit Citation, af den amerikanske præsident.

Hvorfor endte denne succes i en forvreden TV-mistænkeliggørelse, som uvægerligt giver en stærk politisk hæmning i forhold til at benytte sig af specialoperationer?⁸ Hvorfor modtog Danmark denne fornemme anerkendelse i dyb hemmelighed? Nyheden blev officielt publiceret på den amerikanske flådes hjemmeside den 8. december 2004.⁹ Først flere måneder senere, den 23. februar 2005, bragte Politiken "nyheden", men stadig uden, at man fortalte, hvad soldaterne havde udrettet.¹⁰

I 1995 "afsløredes" en jægersoldat af TV i en nyhedsudsendelse kl. 19.¹¹ Han og andre jægersoldater var indsat i Sarajevo som en del af den danske FN-styrke for at sikre de danske FN-soldater mod snigskytter og i givet fald skyde disse snigskytter. Fordi forsvarer mente, at denne indsats lå indenfor rammerne af mandatet for den danske indsats i Bosnien, havde man ikke fortalt forsvarsminister Hans Hækkerup om indsættelsen af jægersoldaterne. Han optrådte synligt utilpas, da man viste ham billeder af jægersoldaten i Sarajevo. I en udsendelse to timer senere vidste han pludselig godt, at der var jægersoldater i Sarajevo, og hvad de lavede der. Skulle ministeren have haft et behov for at holde jægersoldaternes tilstedeværelse hemmelig, ville dette i øvrigt have været umuligt. Et billede af den pågældende

(7) Danske specialoperationsstyrkers indsættelse i Operation Enduring Freedom, Afghanistan 2001-02.

(8) "Den Hemmelige Krig" er en kontroversiel dansk dokumentarfilm fra 2006 af instruktør Christoffer Guldbrandsen, produceret af Cosmo Doc og Guldbrandsen Film for DR2.

(9) http://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=16216.

(10) <http://politiken.dk/indland/ECE106830/danske-soldater-haedret-af-usa-for-hemmelige-operationer/>.

(11) Forfatteren deltog selv i den pågældende opgave, men har ikke kunnet finde de pågældende TV-klip i arkiverne.

jægersoldat havde nemlig været i medierne ved en tidligere lejlighed, hvor han ved et uheld landede oveni Dronningen ved en faldskærmsopvisning.¹²

Vinklen i nyhedsudsendelserne var, at forsvaret havde overtrådt mandatet og indsat jægersoldater for at slå nogen ihjel. Det sidstnævnte var også den oprindelige tanke, men i stedet udviklede specialoperationsstyrkerne ikkevoldelige metoder til at få snigskytterne til at holde op med at skyde på FN-soldaterne. F.eks. lyste man med en kraftig laser for at fortælle en given snigskytte, at han var opdaget, og at han risikerede at blive skudt. Man opfandt det såkaldte "camera kill", hvor man simpelthen fotograferede snigskytten, kørte helt åbent som FN-soldat over til den part, som snigskytten tilhørte, og viste billedet til en ansvarlig chef. Dette demonstrerede, at man besad evnen til at stedfæste snigskytterne. Det gjorde dog større indtryk, at man fortalte, at billederne ville blive forelagt krigsforbryderdomstolen i Haag efter krigen! Jægersoldaterne løste opgaven uden at løsne et eneste skud.

Operationen er endnu et eksempel på en strategisk succeshistorie, som ingen nogensinde fik noget at vide om, fordi det hele skulle være så hemmeligt. At fortælle, hvordan specialoperationsstyrker også kan anvendes til fredelig konfliktløsning, kunne ellers have bidraget til at give politikerne og offentligheden et mere nuanceret billede af, hvad disse styrker kan bruges til.

I 2006 blev den danske opklaringseskadron i den afghanske by Musa Qala udsat for et uventet og langvarigt, voldsomt angreb fra Taleban. Man forstærkede derfor eskadronen med et antal soldater fra Jægerkorpset. Dette blev offentliggjort, allerede mens operationen stod på.¹³ Udover at bidrage med en konkret militær kapacitet og en afstivning af enhedens kampmoral bidrog jægersoldaterne med en vigtig hjemlig politisk signalering. Kampene i 2006 i Musa Qala var givetvis de hårdeste kampe, danske soldater har udkæmpet siden 1864. Det angreb, som eskadronen modstod, var så voldsomt, at det kunne være gået grueligt galt.

Selvom specialoperationsstyrkerne "kun" var indsat i en taktisk, konventionel operation, løste de faktisk en strategisk opgave, nemlig i forhold til den danske befolkning. Politisk var der et stort behov for at vise, at man gjorde alt, hvad man kunne, for at hjælpe den trængte enhed: "Når danske soldater er i fare, så sender vi det bedste, vi har".

---

(12) Se: <http://www.europphoto.eu.com/heux/?detail=1&sog1=spdk19960308-372457-3>.

(13) <http://politiken.dk/indland/ECE164367/jaegersoldater-skal-beskytte-dansk-lejr-i-afghanistan/>.

Konsekvenser af hemmeligholdelsen

Der er en række uheldige konsekvenser af hemmeligholdelse. Nogle af disse er følgende:

- Der sker en mytedannelse omkring specialoperationer. Problemet er, at pressen ofte automatisk antager, at når noget holdes hemmeligt, dækker det over noget illegitimt og/eller illegalt. Når det så end ikke forklares, *hvorfor* noget må holdes hemmeligt, ligger vejen åben for fejlopfattelser og mytedannelse eller endog forvrængning af de faktuelle forhold, f.eks. mistænkeliggørende og faktamanipulerende "afsløringer" i medierne.¹⁴
- Politikerne forstår ikke, hvad specialoperationer kan bruges til. Derfor er der ingen efterspørgsel, og specialoperationsstyrkerne bliver ikke brugt. Dansk deltagelse i fremtidens konflikter vil for det meste afhænge af politisk-strategiske valg og vil sjældent være påtvunget af hensyn til statens umiddelbare sikkerhed. Derfor vil der være et stort politisk behov for at kunne tale om operationerne. Hvorfor skulle en given politiker sætte sin prestige på spil for noget, som vedkommende ikke må tale om eller endda vide noget om?
- Der gennemføres stort set ingen akademisk forskning i specialoperationer som et muligt politisk-strategisk instrument set fra et småstatsperspektiv. Al hidtidig teori og forskning baserer sig på stormagtsantagelser, som har fundamentalt anderledes præmisser end småstatsantagelser. Denne mangel på forskning forstærker den danske politiske usikkerhed overfor instrumentet.¹⁵
- Nok kan et dansk bidrag, som i tilfældet Task Group Ferret, vække anerkendelse hos USA. Men det er ikke en selvfølge, at andre allierede bliver oplyst om bidragets reelle sammensætning og om dets effekt, hvis alt holdes hemmeligt. Der vil i mange tilfælde være et politisk ønske om at fortælle omverdenen om Danmarks indsats.

(14) Se Lars H. Ehrensvård Jensen (2012), Forsvarsakademiet, *Specialoperationer – Myter og fakta*, <http://forsvaret.dk/FAK/Publikationer/Briefs/Documents/Myter%20og%20fakta.pdf>.

(15) Anders Henriksen og Jens Ringsmose (2011), *Hvad fik Danmark ud af det? Irak, Afghanistan og forholdet til Washington*, DIIS Report, http://subweb.diis.dk/graphics/Publications/Reports2011/RP2011-14-Hvad-fik-Danmark_web.pdf. Det er påfaldende, at rapporten slet ikke omtaler, hvad Danmark fik ud af Task Group Ferret, på trods af at det måske var i den periode, hvor Task Group Ferret var udsendt, og umiddelbart efter, at den danske statsminister var "mest inde i varmen" hos den amerikanske præsident. På forfatterens spørgsmål om, hvorfor rapporten ikke omtaler dette, svarer Jens Ringsmose, at der ikke var tilgængelige informationer, som muliggjorde nogen forskningsmæssig behandling af emnet.

- Hemmeligholdelseskulturen overskygger det faktum, at specialoperationer sagtens kan foregå helt åbent.¹⁶ Man kan bruge specialoperationer åbent – eller true med det – som et led i konfliktforebyggelse eller krisestyring, også uden at kompromittere operationssikkerheden.

Uanset hvilke overvejelser man anlægger om hemmeligholdelse kontra åbenhed i forbindelse med specialoperationer, er behovet for information et vilkår, som de politiske beslutningstagere og specialoperationsstyrkerne må leve med og finde ud af at navigere indenfor.

Man må lære at sondre mellem det, der skal være hemmeligt, og det, der ikke behøver at være det.

De politiske behov for åbenhed

De tre historiske eksempler ovenfor belyser to væsentlige perspektiver i forbindelse med anvendelsen af specialoperationer.

Udadtil kan Danmark bruge specialoperationer til at vise sin solidaritet med det internationale samfund. Som den amerikanske udmærkelse i 2004 viste, kan Danmark godt opnå en betydelig international goodwill ved at bidrage med specialoperationsstyrker, uden at offentligheden får noget at vide. Men i de fleste tilfælde vil der, som ovenfor nævnt, være et politisk ønske om at signalere åbent overfor den øvrige verden, at Danmark bærer sin del af risikoen og byrden.

Indadtil har danske politikere et behov for at forstå, hvad specialoperationsstyrker kan bruges til, og hvornår det giver mening at indsætte dem. De skal også forstå, hvorfor specialoperationsstyrker er værd at prioritere og bruge penge på. Endelig har danske politikere også behov for at kunne fortælle befolkningen, hvad de beslutter og hvorfor – særligt, hvis opgaverne kan koste menneskeliv.

Det politiske behov for indsigt i specialoperationer udtrykkes således af Morten Helveg Petersen (R): "Vi forhandler om at forhøje antallet af specialstyrker, og vi skal altså bruge flere penge på det, og så er det naturligt at vide, hvad pengene

---

(16) Se Allied Joint Doctrine for Special Operations, AJP-3.5, pkt. 0107, a, (12). Specialoperationer kan udføres åbent, hemmelig eller diskret.

En *åben* specialoperation er planlagt og udført uden nogen tiltag (bortset fra normale procedurer for operationssikkerhed) for at skjule den politisk ansvarliges identitet eller selve aktiviteten.

En *hemmelig* specialoperation er planlagt og udført således, at den skjuler den politisk ansvarliges identitet og giver mulighed for en troværdig benægtelse fra den politisk ansvarliges side. En hemmelig operation adskiller sig fra en diskret operation ved, at vægten er lagt på at skjule den politisk ansvarliges identitet fremfor at skjule selve operationen.

En *diskret* specialoperation er planlagt og udført på en måde, som sikrer hemmeligholdelse eller sløring af operationen. En diskret operation adskiller sig fra en hemmelig operation ved, at vægten er lagt på at skjule selve operationen fremfor at skjule den politisk ansvarliges identitet.

bruges til. Så vi vil se positivt på mere åbenhed, selv om der vil være visse hensyn at tage til operationssikkerheden.”¹⁷

Forsvarspolitisk ordfører Per Kaalund (A) udtaler ligeledes, at han ”(...) erkender, at der må og skal være tavshed om igangværende operationer”. Men til gengæld ser han gerne en større åbenhed om overståede aktioner, f.eks. indsatsen i Afghanistan:

”Det eneste, vi som folketingsmedlemmer og i forsvarsudvalget har fået oplyst om de danske specialstyrker, er, at de har opereret i farlige opgaver på skarpt niveau, og at de har fået ros fra USA og andre for det. (...) Hvad specialstyrkerne faktisk har lavet, hvor mange der har deltaget, og om det har betydet dræbte modstandere, det får vi ingen oplysninger om,” siger Kaalund.¹⁸

Hvis man vil opnå de unikke effekter, som specialoperationer kan skabe, virker det uhensigtsmæssigt, hvis forsvaret fortsætter den strategiske ikkekommunikation. Politikerne anerkender, at der er behov for en vis lukkethed af hensyn til operationssikkerheden, men de signalerer også et klart politisk behov for åbenhed. Hvis specialoperationer skal være en større del af dansk strategi, er der et klart behov for at analysere, hvad der fortsat skal holdes hemmeligt, og hvad der kan eller bør være åben om.

De mulige løsninger: Hvad behøver at være hemmeligt?

Problemet med de fleste hemmelige oplysninger er, at de i sig selv ofte er trivielle og uinteressante for offentligheden. Bare det, at de er ”hemmelige”, gør dem spændende i mediernes kapløb om at afsløre hemmeligheder og skandaler. Det er meget lidt sandsynligt, at det interesserer den almindelige borger, hvis en avis afslører, at Frømandskorpset f.eks. netop har fået en PSG-1 Sniper Rifle med en natsigtekikkert, som kan se mål ud til 950 meters afstand, og som kan bruge SLAP-ammunition.¹⁹ Her har mediernes oplysningsopgave overfor offentligheden for længst forladt fornuftens råderum. I et sådant tilfælde er det alene afsløringen af en ligegyldig hemmelighed, som bliver drivkraften uden kobling til relevans og den potentielle livsfare for de mennesker, hvis ”hemmeligheder” man afslører. Bare det, at nogen siger ”hemmelig”, gør jo et – i øvrigt kedeligt – emne interessant.

Man er nødt til at adskille begrebet ”hemmeligt” i dets bestanddele for at kunne formulere en ny kommunikationsstrategi for specialoperationer. *At disse bestanddele fortsat skal holdes hemmelige, er man nødt til at være helt åben om.*

(17) Information den 19. maj 2004, <http://www.information.dk/93801>.

(18) Information den 22. april 2004, <http://www.information.dk/92878>.

(19) PSG-1 er en præcisionsriffel til finskytteopgaver. SLAP står for Saboted Light Armor Piercing; det er en specialammunition, som kan gennemtrænge let panser.

Behovet for hemmeligholdelse kan opdeles i fem bestanddele:

- Operationssikkerhed
- Materielkapaciteter
- Metoder
- Hensynet til samarbejdspartnere
- Personellets identitet.

Operationssikkerhed

Specialoperationsstyrker er numerisk små, og de indsættes i opgaver, som har afgørende strategisk betydning, såvel for os som for modparten.

Det er en selvfølge, at en given offensiv opgave kun kan løses, hvis *overraskelsesmomentet* er på specialoperationsstyrkernes side. Gennem overraskelsen skaber man en midlertidig lokal overlegenhed, f.eks. ved at man løser opgaven så hurtigt, at fjenden ikke når at indsætte sine normalt altid numerisk overlegne styrker, inden man er væk igen. Også hvis opgaven blot er at indhente informationer i fjendtligt terræn, er hemmeligholdelse indlysende nødvendig.

En given modpart må ikke få den mindste indikation af, hvor, hvornår, hvordan eller med hvad en planlagt specialoperation udføres. Ellers kan det betyde opdagelse og dermed udslettelse af den indsatte styrke. Det er simpel logik.

Den 4. oktober 2013 afbrød US Navy SEALs en operation i Somalia, da styrken blev beskudt.²⁰ Dette viser klart, at når overraskelsesmomentet går tabt, kan opgaven blive uløselig. Den kendte Black Hawk Down-operation i Somalia i 1993 viser også, hvor galt det kan gå for små styrker, hvis fjenden er advaret på forhånd og står klar til kamp.

Det er nødvendigt, at hemmeligholdelsen starter allerede i opbygningen af enhederne, da disse anvender udstyr og teknikker, som skal holdes hemmelige. Det er derfor ikke kun under selve operationerne, at operationssikkerhed er relevant.

Fremtiden byder imidlertid på væsentligt mere komplicerede opgaver end de rent militære. Specialoperationer kan f.eks. skulle bruges i forbindelse med politiske opgaver, såsom konfliktforebyggelse og krisestyring, i skrøbelige eller sammenbrudte stater. En indikation af, hvordan specialoperationsstyrker i fremtiden kan understøtte politiske processer under konflikter, ses af de nylige oplysninger om, at Storbritannien i 2011 overvejede at få Muammar Gaddafi til at gå i eksil, så

---

(20) Washington Post den 8. oktober 2013, http://www.washingtonpost.com/world/national-security/using-new-counterterror-guidelines-us-forces-backed-off-in-somalia-raid/2013/10/07/9fe102d4-2f84-11e3-8906-3daa2bcde110_print.html.

man kunne få afsluttet konflikten i Libyen.²¹ Der er ingen informationer om, at specialoperationsstyrker skulle have været involveret i dette, men ifølge BBC støttede specialoperationsstyrker andre dele af den politiske proces under konflikten.²²

Det er ikke utænkeligt, at Danmark kunne se en interesse i at prøve at forhandle med aktører i skrøbelige eller fejlslagne stater, hvor vi har et stort humanitært engagement eller et stort bistandsengagement. Sådanne forhandlinger vil ofte foregå under forhold, som indebærer en høj risiko for den politiske forhandler, f.eks. en udenrigsminister. Her kan specialoperationer bidrage til at reducere risici, bl.a. ved at indhente informationer om området og beskytte forhandleren til, fra og under forhandlingerne.²³ Også i forbindelse med sådanne politisk orienterede opgaver er det indlysende, at operationssikkerheden i selve operationsfasen må gå forud for åbenheden – politiske forhandlinger foregår ofte i fortrolighed. Men bagefter kan man jo godt fortælle historien, hvis det er politisk ønskeligt samt forsvarligt i forhold til fremtidige handlemuligheder.

Materielkapaciteter

Specialoperationer gennemføres ofte på grænsen af det teknologisk mulige. Derfor er det i mange tilfælde nødvendigt at hemmeligholde, at man råder over specifikt materiel, og dette materiels konkrete kapaciteter.

Hvis vi vender tilbage til eksemplet med Frømandskorpsets PSG-1-riffel, virker oplysningen om de 950 meters rækkevidde umiddelbart uskyldig. Men i forbindelse med en konkret operation, f.eks. en gidselbefrielse, giver den modstanderen en vigtig viden, nemlig hvilket terræn han skal kontrollere rundt om gidslernes opholdssted for at beskytte sig mod angribende frømand. Oplysningerne om ammunitionen fortæller også, at modstanderen ikke kan beskytte sig med skudsikre veste eller er i sikkerhed i almindelige biler eller bygninger.

Hvis man fortæller om ens våbens rækkevidde og gennemslagskraft, giver man således værdifulde oplysninger om, hvordan en modpart kan beskytte sig mod dem. Hvis man fortæller om sin radios frekvenser, rækkevidde og codesystemer, giver man også modparten mulighed for at målrette sin elektroniske aflytning og letter dermed hans forsøg på at stedfæste ens soldater ud fra deres radioers sendeposition.

Offentliggørelse af materielkapaciteter kan derfor røbe utroligt brugbare informationer om, hvor en fjende skal søge efter indsatte specialoperationsstyrker, og

(21) The Telegraph den 27. september 2013, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/10339439/Secret-MI6-plot-to-help-Col-Gaddafi-escape-Libya-revealed.html>.

(22) Libya unrest: SAS members captured near Benghazi, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12658054>.

(23) Se Lars H. Ehrensvärd Jensen (2013), Forsvarsakademiet, *Specialoperationer kan gøre en forskel i samtænkt konfliktforebyggelse*, <http://forsvaret.dk/FAK/Publikationer/Briefs/Documents/Forebyggende%20sikkerhedsskabelse.pdf>, p. 7 f.

hvordan han skal beskytte sig mod dem. Det vil derfor fortsat være nødvendigt at skjule oplysninger om dele af specialoperationsstyrkernes materiel.

Metoder

Specialoperationer gennemføres ofte også på kanten af det menneskeligt mulige. Ligesom materiellets kapaciteter er det ofte også nødvendigt at skjule, hvilke metoder – i fagsproget *taktikker* – man konkret bruger. Modpartens viden om metoder kan sætte specialoperatørernes sikkerhed på spil, fordi en modpart på forhånd kan organisere sig mod dem. *Derved går overraskelsesmomentet tabt.*

I dag ved alle jo, at specialoperationsstyrker vil blive indsat. Behovet for at sløre og vildlede er større end nogensinde. Afhængigt af en konflikts karakter ved en modstander jo, hvor hans strategiske nøglepunkter befinder sig, og han ved, at der kan blive rettet specialoperationer mod dem. *Når han kender stedet, er der kun tidspunkt, teknologi og metode tilbage at opnå overraskelse gennem for vores specialoperationer.* Ofte er det nødvendigt at opfinde nye metoder eller nye kombinationer af metoder til en given opgave, og denne mulighed bør man ikke fratage sig gennem ukritisk åbenhed.

Mellem 1. og 2. Golfkrig trænede den irakiske hær hele brigader i at eftersøge og dræbe specialoperationsstyrker. Man havde af den første krig lært, hvor stor skade koalitionen specialoperationer havde tilføjet Irak. Specialoperationer var et af koalitionen vigtigste redskaber i jagten på Iraks Scud-missiler. Disse missiler var Saddam Husseins vigtigste strategiske våben. Han forsøgte at splitte koalitionen ved at prøve at inddrage Israel i konflikten med dem, men specialoperationer og luftmagt forhindrede det.

Det er derfor sandsynligt, at enhver aggressor, som frygter en intervention, vil kopiere denne taktik. Afhængigt af en given aktørs ressourcer er det meget sandsynligt, at han vil rette sin efterretningsaktivitet mod vores åbne kilder. Herunder vil medierne og internettet være oplagte kilder. Dog er der plads til nuancer. Det er jo allerede alment kendt, at specialoperationsstyrker bruger f.eks. faldskærme eller gummibåde, og at de på det taktiske niveau kan angribe som alle andre soldater. Denne slags basale informationer behøver man ikke lege kispus om, og man kan fortsat udføre de shows og demonstrationer, som offentligheden tilsyneladende efterspørger. Men det vil fortsat være nødvendigt at skjule oplysninger om visse af specialoperationsstyrkernes metoder.

Hensynet til samarbejdspartnere

Specialoperationsstyrker er i alle lande ganske små enheder. Ingen kan udvikle og holde kapaciteterne skarpe uden at samarbejde og træne internationalt. Dette gælder også for stormagter. Da det er den menneskelige faktor, som er afgørende i forbindelse med specialoperationer, kan Danmark godt måle sig med de store lande. Danske specialoperationsstyrker anses da også for en attraktiv samarbejdspartner, hvis menneskelige kompetencer er respekterede og efterspurgt. At danske

specialoperationsstyrker sakker agterud rent teknologisk og ressourcemæssigt på grund af hidtil manglende ambition og prioritering, er en anden sag. Faktisk er netop den menneskelige faktor, herunder danskernes evne til innovation, samarbejde og ressourceoptimering, stort set det eneste område, hvor danske specialoperationsstyrker internationalt har noget særligt at byde på.

Stort set alle de førende landes specialoperationsstyrker bruger mere eller mindre det samme materiel og de samme metoder og taktikker. Det, som er ligegyldigt for Danmark, kan godt være af afgørende betydning for en anden stat. Ikke mindst for en stor- eller supermagt, som bruger specialoperationer til opgaver, der normalt er utænkelige for en småstat.

Derfor kan danske specialoperationsstyrker ikke uhindret fortælle om sine egne metoder, blot fordi det måske i dansk kontekst er mindre nødvendigt at hemmeligholde. Derved afslører man jo også sine samarbejdspartneres metoder og taktikker. Gør man det alligevel, stopper det internationale samarbejde øjeblikkeligt – et samarbejde, som et lille land som Danmark ikke kan leve uden. Derfor vil det fortsat være nødvendigt at hemmeligholde oplysninger om visse af specialoperationsstyrkernes internationale samarbejdspartnere – og deres materiel og metoder.

Personellets identitet

Endelig er det nødvendigt at skjule de enkelte specialoperatørers identitet. Specialoperationsenheder er normalt relativt små enheder, og personalet gør ofte tjeneste i op til 30 år og opnår derved en kolossal erfaring. Så relativt få mennesker er lette at genkende. Man fratager sig muligheden for at anvende specialoperatørerne skjult eller diskret, hvis deres ansigter er kendt fra tidligere operationer.

Hvis de få hundrede danske specialoperatørers identitet ikke holdes skjult, vil det markant reducere Danmarks muligheder for at forberede og gennemføre f.eks. en gidselbefrielsesoperation, en overraskende evakuering af nødstedte danske borgere eller en støtte til en politisk-diplomatisk indsats. Danske ressourcer er ganske små, og overraskelsesmomentet kan kun opnås ved at være yderst kreativ. Her kan det ikke nytte, at statens interesser må vige for en afsløring i medierne, hvor kendte ansigter kobles til en skjult operationsforberedelse.

Derfor vil det fortsat være nødvendigt at holde de enkelte specialoperatørers identitet hemmelig.

De mulige løsninger: Hvad behøver ikke at være hemmeligt

Der vil altså fortsat være forhold vedrørende specialoperationer, som ikke må offentliggøres, hvis instrumentet skal give praktisk strategisk mening.

Men trods dette kan man jo godt fortælle historien om gennemførte operationer, og hvad Danmark internationalt fik ud af det – hvis den politiske ledelse altså ønsker det. Det kan man sagtens gøre uden at fortælle om de ovennævnte specifikke forhold.

Der synes at være en løsning på vej. En af opgaverne for den nye specialoperationskommando bliver givetvis netop at definere policy i forhold til dansk strategi og herunder definere og varetage den strategiske kommunikation for danske specialoperationer.

Kommandoen bliver derfor en vigtig del af løsningen, fordi den udgør den hidtil manglende bro mellem det taktiske og det strategiske niveau i danske specialoperationer. Med specialoperationskommandoen får man for første gang koblet den faglige ekspertise, dvs. personel med praktisk erfaring i specialoperationer, med det strategiske niveau og policyniveauet. Det seneste forsvarsforlig fastslår, at kommandoen skal placeres direkte under forsvarschefen og at den skal ledes af en generalmajor/kontreadmiral.²⁴ Fra dette niveau kan kommandoen qua sin fag-ekspertise afveje åbenhed med hemmeligholdelse, så det tjener danske strategiske interesser bedst og ikke blot tilgodeser eventuelle subjektive interesser.

Specialoperationskommandoen skal altså beskytte det, der skal hemmeligholdes, mens den bør kommunikere åbent om alt andet. En vigtig del af en mere åben kommunikation er at fortælle, *hvorfor* dele af specialoperationer fortsat vil være hemmelige, så man ikke overlader det til medierne at gætte selv.

Det kan ikke nytte, at Per Kaalund og andre beslutningstagere ikke må få noget at vide. Det er ikke hensigtsmæssigt, og man overlader initiativet til medierne. Den opfattelse, at diskretion og hemmeligholdelse dækker over illegitimitet eller illegalitet, har ikke hold i virkeligheden.²⁵

Specialoperationsstyrkerne bærer selv en del af ansvaret: De er også nødt til at tilpasse sig den strategiske virkelighed, hvis de vil bruges. Den strategiske kommunikation må og skal forbedres – selvfølgelig med respekt for den nødvendige operationssikkerhed.

Hvis ikke dette sker, vil Danmark ikke kunne få det fulde udbytte af sine overordentligt gode strategiske muligheder på specialoperationsområdet. Ikkekommunikation er ikke en løsning i nutidens åbne samfund, hvor brug af militære instrumenter normalt er et politisk valg og ikke en påtvungen nødvendighed.

---

(24) Aftale på forsvarsområdet 2013-2017, http://www.fmn.dk/videnom/Documents/Aftale_paa_forsvarsomraadet_2013-2017a.pdf, p. 11 f.

(25) I de 21 år, jeg gjorde tjeneste i og omkring specialoperationsstyrkerne, har jeg aldrig set noget illegitimt eller illegalt foregå – tværtimod. De fleste udenforstående ville blive overrasket over, hvor høj moralen og etikken er, og hvordan disse velbegavede, modne og selvstændige soldater vil vægre sig mod at udføre ordrer, som strider mod krigens love og international ret.